

Religie-onderwys in 'n Multi-religieuse Bedeling: Opvoederpersepsies en Realiteite

Prof. L.P. Louw

Synopsis

A multi-religious curriculum for Religion Education will be implemented in South African schools from 2006. Practicing educators had not yet been retrained for this task. This article explores practicing educators' assessment of their own basic knowledge, compared to their actual tested knowledge, of the five major religions of the world. The emphasis is put on educators' basic knowledge about the various religions', including religious dogmas, founder(s), books and symbols, as well as their equipment to facilitate Religion Education. Furthermore, educators' preferences with respect to responsibilities for the facilitation of Religion Education are also explored. The research indicates that educators assess their own knowledge constantly lower than their actual tested knowledge. They know relatively little about the basic aspects of major religions (other than the Christian). It seems that it would take an enormous effort from various role players to equip educators in time for the implementation of the new curriculum at the start of 2006.

1. Inleiding

Sedert 1994 het ingrypende politieke veranderinge in Suid-Afrika 'n drastiese impak op verskillende lewensterreine, maar veral op die onderwysbestel gehad. In reaksie op die pleidooi dat die onderwysstelsel die veranderinge in die gemeenskap moet reflekteer, is 'n Uitkomsgebaseerde Onderwysstelsel, naamlik Kurrikulum 2005, bekend gestel (Department of Education, 1997; Van der Merwe, Louw, Palm-Forster, Mbunyuza, Brazelle en Paine, 2002). Na aanvanklike probleme met onder andere opleiding, terminologie en implementering is Kurrikulum 2005 verder verfyn tot die Hersiene Nasionale Kurrikulumverklaring, wat gedurende 2003 bekend gestel is en vanaf 2006 geïmplementeer gaan word.

Die grootskaalse veranderinge in die onderwysstelsel het unieke uitdagings aan opvoeders gestel (Elen, Louw, Rosseel, Schippers, Van Wyk en Van Wyk, 1999; Naicker, 1999; Nelson, 1999; Olivier, 1998; Spady & Schlebusch, 1999 en Wilkinson, 2001), terwyl die multireligieuse samestelling van die Suid-Afrikaanse bevolking ook gedurende 2003 gelei het tot nuwe wetgewing met betrekking tot 'n nuwe religieuse bedeling in skole, genaamd Religie-onderwys.

In hierdie wetgewing, naamlik die “National Policy on Religion and Education” (Government Gazette No. 25459, 12 September 2003) word die volgende konsepte onderskei:

- **Religie:** *“Religion is used to describe the comprehensive and fundamental orientation in the world, mostly with regard to ideas of divinity, spiritual and non-secular beliefs and requiring ultimate commitment, including (but not restricted to) organised forms of religion and certain worldviews, as well as being used collectively to refer to those organisations which are established in order to protect and promote these beliefs”.*
- **Religie-onderwys:** *“Religion Education describes a set of curriculum outcomes which define what a pupil should know about religion.”* Dit sluit in *“Religious observances ... activities and behaviours which recognise and express the views, beliefs and commitments of a particular religion and may include gatherings of adherents, prayer times, dress and diets”.*
- **Religieuse onderrig:** *“Religious instruction refers to a programme of instruction which is aimed at providing information regarding a particular set of religious beliefs with a view to promoting adherence thereto”.*
- **Religieuse Studies:** *“Religious Studies is a subject which is being proposed for the Further Education and Training band (Grades 10-12), in which pupils undertake the study of religion and religions in general, with the possibility of specialisation in one or more in that context.”*

Die klem word in hierdie artikel op Religie-onderwys gelê en meer spesifiek die persepsies van opvoeders rakende sekere aspekte in verband met Religie-onderwys.

'n Gesaghebbende webblad oor wêreldreligieë, Adherents.com (2002), dui aan dat Judaïsme, die Christendom, Islam, Hindoeïsme en Boeddhisme allerweë deur die meeste bronne oor religie as die “groot vyf” wêreldreligieë beskou word.

Volgens die “National Policy on Religion and Education” (*Government Gazette* No. 25459, 12 September 2003) moet die verhouding tussen religie en onderwys (en gevolglik ook ’n kurrikulum vir Religie-onderwys) aan die volgende vereistes voldoen:

- dit moet direk voortspruit uit die konstitusionele waardes van burgerskap, menseregte, gelykheid, vryheid van diskriminasie en gewete, religie, denke, geloof en menings;
- openbare instellings het die verantwoordelikheid om religie sodanig te onderrig, dat dit duidelik onderskei word van die religieuse opvoeding wat die kind in die ouerhuis, gesin, familie of die religieuse gemeenskap ontvang;
- religie-onderwys moet bydra tot die skep van ’n geïntegreerde gemeenskap waarbinne eenheid te midde van diversiteit weerspieël word; en
- onderrig omtrent religie, religieë en religieuse diversiteit deur opgeleide, professionele persone gefasiliteer word, terwyl programme in Religie-onderwys deur toepaslike onderrigmateriaal en assesseringsstandaarde ondersteun moet word.

Veral laasgenoemde aspek, naamlik dat onderrig omtrent religie, religieë en religieuse diversiteit deur *opgeleide, professionele persone* gefasiliteer moet word, het die outeur genoop om verdere ondersoek in te stel na die stand van opvoeders se basiese, universele religieuse kennis, asook hul persepsies rakende sekere religieuse aspekte.

Volgens die beleidsdokumente vir die Grondslag-, Intermediëre, Senior en Verdere Onderwys en Opleidingsfase (Nasionale Onderwysdepartement, 2002; Nasionale Onderwysdepartement, 2003) word kennis van die volgende religieuse aspekte van ’n opvoeder vereis:

- Die geloofsaspekte (dogmas - wat hulle glo) van die onderskeie groot wêreldreligieë.
- Gewoontes, plekke van aanbidding, belangrike dae en feesdae, belangrike godsdienstige persone en leiers, godsdienstige verhale, geskrifte, mondelinge tradisies, kleredrag, versierings, gewoontes, dieet, simbole, asook bydrae tot die gemeenskap en vrede.

Alhoewel tot 2004 heelwat aandag aan die opleiding van praktiserende opvoeders in die bemeestering en implementering van die nuwe kurrikulum bestee is, het opleiding vir religie-onderwys nog nie in aanvang geneem nie. Dit kan onder andere toegeskryf word aan die feit

dat die nuwe beleid vir Religie-onderwys stapsgewyse eers vanaf die begin van 2006 in graad een in skole geïmplementeer gaan word. Daar word gevrees dat talle opvoeders nie betyds of deeglik opgelei kan word nie. Dit kan tot gevolg hê dat leerders aan hul opvoeders se basiese algemene kennis oor gelewer sal wees. Hierdie aspek maak die navorsing oor opvoeders se basiese religieuse kennis baie aktueel in Suid-Afrika.

2. Doel met die navorsing

Die doel met die navorsing is om opvoeders se huidige persepsies en stand van kennis (voor opleiding) van basiese religieuse konsepte te bepaal.

Uit hierdie doel is die volgende navorsingsvrae geformuleer:

- Hoedanig vergelyk opvoeders se taksering van hul eie vermoë om die belangrikste wêreldreligieë te identifiseer met hul werklik getoetste kennis?
- Hoedanig vergelyk opvoeders se taksering van hul eie kennis rakende die belangrikste wêreldreligieë se dogmas, stigter(s) en godsdienstige geskrif(te) met hul werklik getoetste kennis?
- Wat is opvoeders se taksering van hul eie kennistoerusting ten einde 'n multi-religieuse klas te fasiliteer?
- Wat is opvoeders se persepsie oor wie die verantwoordelikheid vir religie-onderwys moet dra?
- Speel onderwyservaring of geslag 'n rol by sommige van bogenoemde aspekte?

3. Navorsingsontwerp

Die volgende navorsingsmetodologie is gevolg:

3.1 Steekproef

Gedurende 2004 is 630 praktiserende opvoeders (222 mans en 408 vrouens) van die Vrystaat- en Noordkaap-Provinsie by die navorsing betrek. 296 van die opvoeders beskik oor 'n driejarige onderwyskwalifikasie, terwyl die res (334) oor 'n vierjarige onderwyskwalifikasie beskik. Ten einde 'n ewekansige steekproef te verseker, is al die opvoeders wat 'n aantal seminaarkontakte vir verdere opvoedkundige studies bygewoon het, by die navorsing betrek. Die demografiese verspreiding en geslag word in Tabel 1 opgesom:

Lokalteit	f Manlik	f Vroulik	f
Suid-Vrystaat (Bloemfontein)	165	288	453
Goudveld (Welkom)	41	92	133
Noord-Kaap (Kimberley)	16	28	44
	222	408	N=630

Tabel 1 Demografiese verspreiding en geslag

3.2 Navorsingsmetodologie

Twee vraelyste is opeenvolgens tydens dieselfde sessie aan elke respondente gegee om te voltooi. Met die *eerste vraelys* is inligting rakende die volgende aspekte ingewin:

- Biografiese inligting: jare onderwyservaring en geslag.
- Respondente se parate kennis omtrent die vyf belangrikste religieë van die wêreld (invulvraag).
- Respondente se taksering (op 'n tienpunt-Likertskaal) van eie kennis rakende die belangrikste religieë se basiese dogmas, stigter(s) en religieuse geskrif(te).
- Respondente se taksering (op 'n tienpunt-Likertskaal) van hul vermoë om 'n multi-religieuse klas te fasiliteer.
- Persepsie van wie die verantwoordelikheid vir die onderrig van Religie-onderwys moet aanvaar (een uit 6 keuses).

Na voltooiing van die eerste vraelys is dit ingeneem en is hul werklike kennis omtrent die vyf belangrikste religieë se basiese dogmas, stigter(s), religieuse geskrif(te) met 'n *tweede vraelys*, bestaande uit vier groepe afparingsvrae, getoets. Die twee vraelyste is so ontwerp dat die inligting in die eerste vraelys nie hul kennis omtrent dit wat in die tweede vraelys gevra is, kon beïnvloed nie.

Die data is onder andere met behulp van die statistiese rekenaarpakket, Statistical Package for the Social Sciences (SPSS), ontleed.

4. Navorsingsbevindinge

Die bevindinge van die navorsing is soos volg:

4.1 Onderwyservaring

Die respondente beskik oor gemiddeld 12.2 jare onderwyservaring (minimum 0 en maksimum 34 jare), met 'n totaal van 7652 vir die hele

steekproef. Op enkele uitsonderings na het talle instansies vir onderwysersopleiding in die RSA eers sedert die negentigerjare van die vorige eeu keuses tussen Bybelonderig en Religieuse Opvoeding in hul kurrikula begin inbou. Indien in gedagte gehou word dat die demokratiese bestel in Suid-Afrika ten tyde van hierdie navorsing (2004) tien jaar oud is, is dit insiggewend dat 45.7% (Tabel 2) van die respondente se onderwyservaring die afgelope tien jaar opgedoen is. Hulle kon dus blootstelling aan een of ander vorm van Religieuse Opvoeding gehad het. Die kans dat die res (54.3%) van die respondente vóór 1994 blootstelling aan Religieuse Opvoeding gehad het, is baie skraal.

Die onderwyservaring van die respondente word in Tabel 2 opgesom:

Jare onderwys-Ervaring	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
f	16	7	25	27	25	18	27	29	35	22	57	40	31
f Kumulatief	16	23	48	75	100	118	145	174	209	231	288	328	359
% Kumulatief	2.6	3.7	7.6	11.9	15.9	18.7	23.0	27.6	33.2	36.7	45.7	52.1	57.0

Jare onderwys-Ervaring	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
f	37	34	33	20	14	16	14	19	10	4	7	9
f Kumulatief	396	430	463	483	497	513	527	546	556	560	567	576
% Kumulatief	62.7	68.3	73.5	76.7	78.9	81.4	83.7	86.7	88.3	88.9	90.0	91.4

Jare onderwys-Ervaring	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34
F	13	11	8	4	6	8	1	1	0	2
f Kumulatief	589	600	608	612	618	626	627	628	628	630
% Kumulatief	93.5	95.2	96.5	97.1	98.1	99.4	99.5	99.7	99.7	100

Tabel 2: Onderwyservaring

4.2 Vermoë om die vyf belangrikste religieë van die wêreld neer te skryf

Respondente is gevra om die vyf belangrikste religieë van die wêreld uit die hoof neer te skryf.

Tabel 3 som die response in hierdie verband op:

	Christendom	Islam	Boeddhisme	Hindoeïsme	Judaïsme
F	564	434	137	268	124
%	89.5%	68.9%	21.7%	42.5%	19.7%
	48.5%				
	38.1%				

Tabel 3: Vermoë om die vyf belangrikste religieë van die wêreld neer te skryf

Uit die response is dit duidelik dat die meeste van die respondente (89.5%) die Christendom kon neerskryf, met Islam as die tweede bekendste (68.95%). Dit blyk egter dat die respondente se parate kennis van die ander religieë nie baie goed is nie, aangesien 42.5% Hindoeïsme kon noem, maar slegs 21.7% Boeddhisme en 19.7% die Judaïsme. Indien die Christendom as die bekendste religie (89.5%) buite rekening gelaat word, is die gemiddelde persentasie respondente wat die ander vier religieë kon opnoem maar slegs 38.1%, teenoor die algehele gemiddeld van 48.5% (waarby die Christendom ingesluit is).

Die volgende tabel (Tabel 4) som die aantal respondente op wat respektiewelik nul, een, twee, drie, vier of vyf religieë korrek kon invul:

	0 Korrek	1 korrek	2 Korrek	3 Korrek	4 Korrek	5 Korrek
	(0%)	(20%)	(40%)	(100%)	(60%)	(80%)
f	50	120	134	194	103	29
%	7.9%	19.0%	21.3%	30.8%	16.3%	4.6%

Tabel 4: Aantal korrekte response: vyf belangrikste religieë

Die meerderheid van die respondente (30.8%) kon drie korrekte antwoorde aandui, met slegs 4.6% wat vyf (100%) kon gee en 7.9% wat geen religie korrek kon opnoem nie. In die algemeen dui die response daarop dat opvoeders oor 'n relatief lae algemene kennis van die belangrikste religieë (uitgesonderd hul eie) van die wêreld, beskik.

Dit blyk uit die response dat talle respondente nie die verskil tussen *kerkverband* (byvoorbeeld Nederduitse Gereformeerde, Presbiteriaans of Rooms-Katoliek) en die *belangrikste religieë* van die wêreld, naamlik Boeddhisme, Islam, Christendom, Judaïsme en Hindoeïsme ken nie. Talle respondente het slegs Christelike kerkverbande aangedui, wat deur die navorser self onder die groot godsdienskattegorie *Christendom* ingedeel is.

'n Hele aantal respondente (9.8%) weet ook nie dat *Islam*, *Moslem* en *Mohammedanisme* dieselfde religie is nie en meld dit as twee of selfs drie verskillende religieë. Ook *Judaïsme* en *Jode* (“*Jews*”) word in enkele gevalle deur dieselfde persone as verskillende religieë gesien, terwyl Satanisme, Kommunisme, Marxisme, Paganisme en Mammonisme ook enkele kere as religieë genoem word. In enkele gevalle word Oosterse godsdienste met 'n vae “Indians” weergegee.

4.3 Basiese dogmas

Respondente moes op die volgende stelling op 'n tienpunt-Likertskaal reageer:

Stelling: Ek kan beskryf wat elk van die belangrikste religieë van die wêreld glo.

Basiese dogmas				
Minimum	Maksimum	Gemiddeld	Standaard-Afwyking	
1.0	10.0	4.5692	2.7047	N = 630

Tabel 5: *Basiese dogmas van die belangrikste religieë*

Volgens Tabel 5 het die respondente hul eie kennis van die belangrikste religieë van die wêreld 'n gemiddelde punt van 4.57 uit tien (45.7%) getakseer.

Hierdie respons (47.5%) vergelyk goed met opvoeders se werklike getoetsde kennis omtrent die basiese dogmas van die onderskeie belangrikste religieë(48.7%), wat 'n aanduiding is dat hulle eerlik was in hul taksering van eie kennis.

'n Vergelyking tussen *onderwyservaring* en opvoeders se *taksering van hul eie kennis* van die onderskeie belangrikste religieë se dogmas sien soos volg daar uit (Tabel 6):

Onderwyservaring	F	Gemiddeld op 10-punt Likertskaal	Duncan ^{ab} %
0-11 Jaar	210	4.3206	43.2%
12-23 Jaar	220	4.8636	48.6%
24-34 Jaar	200	4.5050	45.1%
	N=630	4.5692	45.7%

Tabel 6: Vergelyking: Onderwyservaring met taksering van eie kennis van belangrikste religieë se dogmas

Volgens Tabel 6 is die middelervaringsgroep (12-23 jaar onderwyservaring) die positiefste (4.86) (48.6%) omtrent hul eie kennis van die belangrikste religieë se dogmas, terwyl die minder ervare groep (0-11 jaar) die minste selfvertroue in hul eie kennis toon (4.32) (43.2%).

4.4 Religieuse stigter(s)

Stelling: Ek kan die religieuse stigter(s) van elk van die vyf belangrikste religieë van die wêreld noem.

Persepsie van eie kennis: Stigter(s)				
Minimum	Maksimum	Gemiddeld	Standaard-Afwyking	
1.0	10.0	3.3959	2.5609	N = 630

Tabel 7: Religieuse stigter(s) van elk van die vyf belangrikste religieë

Uit die response op hierdie vraag oor die stigter(s) van die onderskeie belangrikste religieë van die wêreld takseer opvoeders hulself op 'n tienpunt-Likertskaal gemiddeld relatief laag (3.39). Gepersenteer dui dit op 'n persepsie van eie kennis van 33.9%. Hierdie persentasie is heelwat laer (51.0%) as hul werklike toetsing van kennis van die stigter(s). Hierdie groot verskil tussen persepsie van kennis en werklik getoetste kennis is 'n aanduiding dat opvoeders bewus is van hul kennisagterstand en gevolglik “ryp” is vir opleiding.

'n Vergelyking van onderwyservaring met opvoeders se taksering van hul eie kennis van die onderskeie religieë se belangrikste stigter(s) sien soos volg daar uit (Tabel 8):

Onderwys-ervaring	N=630 F	Gemiddeld op 10-punt Likertskaal	Duncan^{ab} %
0-11 Jaar	210	3.1914	31.9%
12-23 Jaar	220	3.4682	34.7%
24-34 Jaar	200	3.5300	35.3%

Tabel 8: Vergelyking: Onderwyservaring met taksering van eie kennis van belangrikste stigter(s)

Net soos in die geval met respondente se taksering van die belangrikste religieë se basiese dogmas, takseer die minder ervare groep (0-11 jare onderwyservaring) hulself laer (31.9%) as hul meer ervare eweknieë (34.7% en 35.3%).

4.5 Hoofgeskrifte

Stelling: Ek kan die hoofgeskrif(te) van die vyf belangrikste religieë van die wêreld opnoem.

Persepsie van eie kennis: Hoofgeskrif(te)				
Minimum	Maksimum	Gemiddeld	Standaard-Afwyking	
1.0	10.0	3.7456	2.6134	N = 630

Tabel 9: Taksering van eie kennis van hoofgeskrif(te)

Uit die response op hierdie vraag (Tabel 9) is dit duidelik dat opvoeders nie oor die nodige kennis omtrent die hoofgeskrif(te) van die vyf belangrikste religieë van die wêreld beskik nie (3.75) (37.5%). Ook in hierdie geval takseer hulle hulself laer as die werklike toetsing van kennis, waarvolgens 'n gemiddelde persentasie van 45.6% behaal is. 'n Bewustheid van kennisagterstande en gereedheid vir opleiding word ook in hierdie geval weerspieël.

'n Vergelyking van onderwyservaring met opvoeders se taksering van hul eie kennis van die onderskeie religieë se belangrikste geskrif(te) sien soos volg daar uit (Tabel 10):

Onderwys-ervaring	N=630 f	Gemiddeld op 10-punt Likertskaal	Duncan^{ab} %
0-11 Jaar	210	3.4689	34.7%
12-23 Jaar	220	3.8000	38.0%
24-34 Jaar	200	3.975	39.8%

Tabel 10: Vergelyking: Onderwyservaring met taksering van eie kennis van belangrikste religieuse geskrifte

Dieselfde tendens as wat in die geval van die balangrikste dogmas, stigter(s) en geskrif(te) bespeur is, is hier ook gevind. Die hoër ervaringsgroepe (12-23 jare en 24-34 jare onderwyservaring takseer hulself beduidend hoër (38.0% en 39.8% respektiewelik) as hul minder ervare kollegas (34.7%).

4.6 Toegerustheid om 'n multi-religieuse klas te fasiliteer

Stelling: Ek is voldoende toegerus met kennis omtrent die vyf belangrikste religieë van die wêreld om 'n multi-religieuse klas te fasiliteer.

Toegerustheid om 'n multi-religieuse klas te fasiliteer				
Minimum	Maksimum	Gemiddeld Afwyking	Standaard-	
1.0	10.0	3.8299	2.7400	N = 630

Tabel 11: Toegerustheid om 'n multi-religieuse klas te fasiliteer

Die response op hierdie vraag toon aan dat opvoeders hulself nie voldoende toegerus ag met die nodige kennis, vaardighede en selfvertroue om 'n multi-religieuse klas te fasiliteer nie. Op 'n tienpunt-Likertskaal takseer hulle hulself op 3.83, wat gepersenteer dui op 'n persepsie van eie kennis van 38.3%. Hierdie persentasie korreleer goed met die werklike toetsing van kennis oor die onderskeie dogmas, stigter(s) en geskrif(te), waarvolgens 'n gemiddelde persentasie van 44.7% behaal is. Die laer taksering van hul eie kennis (as hul getoetste kennis) is 'n sterk aanduiding dat die respondente bewus is van hul agterstand en dit bevestig weereens hul "rypheid" vir opleiding.

'n Vergelyking van onderwyservaring met opvoeders se taksering van hul eie toegerustheid om kennis omtrent die onderskeie religieë te fasiliteer, sien soos volg daar uit (Tabel 12):

Onderwys-ervaring	N=630	f Gemiddeld op 10-punt Likertskaal	Duncan ^{ab} %
0-11 Jaar	210	3.6507	36.5%
12-23 Jaar	220	3.7136	37.1%
24-34 Jaar	200	4.1450	41.5%

Tabel 12: Vergelyking: Onderwyservaring met taksering van eie toegerustheid om 'n multireligieuse klas te fasiliteer

Dit word bevestig dat gebrek aan ervaring 'n negatiewe invloed (36.5%) en meer ervaring 'n positiewe invloed (37.1% en 41.5%) op 'n persoon se selfvertroue en toegerustheid uitoefen. Veral die hoër ervaringsgroep (41.5%) blyk 'n beter selfbeeld en selfvertroue uit te straal. Tog is die algehele taksering van hulself steeds relatief laag.

4.7 Verantwoordelikheid vir Religie-onderwys

Vraag: Wie moet verantwoordelikheid vir Religie-onderwys aanvaar?

Die respondente is gevra om een uit ses gegewe opsies te kies. “*Almal*” is met opset nie as 'n kesue gebied nie, ten einde hulle te forseer om 'n meer spesifieke keuse uit te oefen.

VERANTWOORDELIK VIR RELIGIE-ONDERWYS						
Skool	Ouers	Religieuse Denominasie	Skool en Ouers	Ouers en Religieuse Denominasie	Skool en Religieuse Denominasie	
34	74	73	142	202	105	N = 630
5.4%	11.7%	11.6%	22.5%	32.1%	16.7%	100%

Tabel 12: Verantwoordelik vir Religie-onderwys

Die meeste respondente (32.1%) voel dat die *ouers en die religieuse denominasie* gesamentlik die verantwoordelikheid vir Religie-onderwys moet aanvaar. Die tweede meeste respondente (22.5%) is van mening dat Religie-onderwys die gesamentlike taak van die *skool en die ouers* is. Dit is insiggewend dat opvoeders aan die *skool* as die enigste instansie wat Religie-onderwys moet hanteer, die laagste prioriteit gee (5.4%). Dit kan 'n aanduiding wees van 'n negatiewe gesindheid jeens Religie-onderwys en 'n abdikering van hul taak as Religie-opvoeders, moontlik weens oor die nuwe bedeling en die feit dat hulle nie toegerus is vir hulle taak nie.

Dit blyk duidelik uit die response dat opvoeders nie die verantwoordelikheid vir Religie-onderwys aan slegs een instansie soos die *ouers* (11.7%), die *religieuse denominasie* (11.6%) of die *skool* (5.4%) wil opdra nie, maar eerder aan kombinasies van instansies soos die *ouers en religieuse denominasie* (32.1%), die *skool en ouers* (22.5%) en die *skool en die religieuse denominasie* (16.7%). Dit kan ook 'n aanduiding wees van 'n kollektiewe, kommunale benadering wat volgens Nyirongo (1997) en Van der Walt (1997) tiperend van kulture en religie binne 'n Afrikakonteks is.

Indien die *verskillende geslagte* se response rakende die verantwoordelikheid vir Religie-onderwys met mekaar vergelyk word (Tabel 13), blyk dit dat daar nie veel afwyking van die gemiddeld is nie, behalwe by die keuse van die *skool en die religieuse denominasie*. In hierdie geval verkies meer mans (20.3%) as vrouens (14.7%) hierdie opsie.

Die response in hierdie verband sien soos volg daar uit:

INSTANSIE	f	Gemiddelde %	f Manlik	% Manlik	f Vroulik	% Vroulik
Skool	34	5.4%	9	4.1%	25	6.1%
Ouers	74	11.7%	23	10.4%	50	12.3%
Religieuse Denominasie	73	11.6%	30	13.5%	44	10.8%
Skool en Ouers	142	22.5%	47	21.2%	95	23.3%
Ouers en Religieuse Denominasie	202	32.1%	68	30.6%	134	32.8%
Skool en Religieuse Denominasie	105	16.7%	45	20.3%	60	14.7%
	= 630	100.0%	222	100.0%	408	100.0%

Tabel 13: *Vergelyking van mans en vrouens se response: verantwoordelikheid vir Religie-onderwys*

5. Samevatting en aanbevelings

In hierdie artikel is opvoeders se persepsies en stand van kennis (voor opleiding) van die belangrikste wêreldreligieë en aspekte van Religie-onderwys hanteer.

Uit die navorsing blyk dit dat opvoeders se huidige *parate kennis van die religieë van die wêreld relatief laag is* (gemiddeld 48.5%). Die meeste van die opvoeders (89.5%) kan die Christendom as 'n religie opnoem, met Islam die tweede bekendste (68.6%) en daarna in 'n mindere mate Hindoeïsme (42.5%). Boeddhisme (21.7%) en Judaïsme (19.7%) is vir

hulle redelik onbekend. Indien die Christendom as die bekendste religie (89.5%) buite rekening gelaat word, is die gemiddelde persentasie respondente wat die ander vier religieë kan opnoem maar slegs 38.1%, teenoor die algehele gemiddeld van 48.5% (indien die Christendom ingesluit word).

Sommige respondente verwar Islam, Moslem en Mohammedanisme deur dit as verskillende religieë te sien. Dieselfde fout word ook dikwels met Judaïsme en Jodendom begaan. Die belangrikste wêreldreligieë word ook telkens met Christelike kerkverbande verwar. Hierdie aspekte is 'n sterk aanduiding dat daar 'n groot taak op die skouers van opleidingsinstansies, sowel as die nasionale en provinsiale onderwysdepartemente rus om opvoeders vir die hantering van Religie-onderwys in die klassituasie voor te berei. Daar mag selfs van religieuse instellings verwag word om 'n bydrae tot hierdie opleiding te lewer. Veral vanuit die oogpunt van die Christelike religie, wat steeds die grootste religie in Suid-Afrika is, is dit noodsaaklik dat die inisiatief in hierdie verband nie aan ander religieë oorgelaat word nie.

Indien opvoeders se parate, getoetsde kennis oor religieuse aspekte vergelyk word met hoe hulle hul eie kennis daarvoor takseer, blyk hulle deeglik bewus te wees van hul agterstande. Hul eie, getakseerde kennis is telkens laer (gemiddeld 9.4%) as hul werklik getoetsde kennis. Tabel 14 som hierdie tendens op:

	% Werklike Parate Kennis	% Getakseerde Kennis	% Verskil
Geskrifte	45.6%	37.5%	8.1%
Stigters	51.0%	33.9%	17.1%
Dogmas	48.7%	45.7%	0.1%
Gemiddeld	48.4%	39.0%	9.4%

Tabel 14: Verskil tussen werklik getoetsde kennis en taksering van eie kennis

Onderwyservaring blyk sterk te korreleer met opvoeders se taksering van hul eie kennis en vermoëns. Dit blyk dat die hoër ervaringsgroepe (12-23 en 24-34 jare onderwyservaring) met 37.1% en 41.5% respektiewelik hulself beter toegrus ag as met kennis en vaardighede rakende die fasilitering van Religie-onderwys as hul minder ervare kollegas (36.5%). Tabel 15 som die gemiddelde eie taksering in die onderskeie onderwyservaringsgroeperings op:

Onderwyservaring	F	%
0-11 Jaar	210	36.5%
12-23 Jaar	220	37.1%
24-34 Jaar	200	41.5%
	N=630	

Tabel 15: Gemiddelde taksering binne die onderskeie onderwyservaringsgroeperings

Wat die verantwoordelikheid vir die fasilitering van Religie-onderwys betref, blyk die meeste opvoeders 'n kommunale benadering voor te staan deur dit aan vennootskappe toe te ken. Die meerderheid (31.2%) verkies dat die *ouers en religieuse denominasies* die verantwoordelikheid daarvoor moet neem, die *skool en die ouers* volgende (22.5%) en daarna die *skool en religieuse denominasie* (16.7%). Die opvoeders blyk weg te skram van die skool as die verantwoordlike instansie (5.4%), wat 'n aanduiding is van 'n negatiewe gesindheid jeens Religie-onderwys en 'n abdikering van hul taak as Religie-opvoeders. Onsekerheid en ontoegerustheid kon ook hierdie keuse beïnvloed het.

Dit blyk egter dat hierdie keuses nie altyd prakties uitvoerbaar is nie. Die *ouers* beskik immers nie oor die didaktiese onderlegdheid en nodige religieuse kennis om Religie-onderwys effektief en objektief te kan fasiliteer nie. *Religieuse denominasies* sal insette binne skoolverband kan lewer (as bronne van inligting), maar sal dit moeilik wees om neutraal en objektief te wees.

Uit die navorsing blyk dit duidelik dat nie een van genoemde instansies die onderrigtaak van die skool kan oorneem nie en dat die skool die primêre fasiliteerder moet wees, terwyl die ouerhuis en religieuse denominasie die sekondêre bronne van inligting en ondersteuning moet wees.

Terwyl die mans en vrouens redelik eenstemmig is by die ander opsies, blyk dit egter dat meer manlike (20.3%) as vroulike opvoeders (14.7%) die kombinasie van *skool en religieuse denominasie* as verantwoordelike instansies vir die fasilitering van Religie-onderwys verkies. Die rede hiervoor is nie duidelik nie en bied ruimte vir verdere navorsing.

Uit hierdie navorsing blyk dit duidelik dat praktiserende opvoeders se opleiding verouderd of ontoepaslik is en dat hulle nie toerus is vir die onderrig- en kenniseise van die komende bedeling wat Religie-onderwys

betref nie. Hulle blyk oor die algemeen swak toegerus te wees vir die eise van 'n multi-religieuse bedeling in skole en die samelewing. Indringende aandag sal geskenk moet word aan 'n deeglike opleidingsprogram vir Religie-onderwysopvoeders. In hierdie verband kan die onderskeie religieuse denominasies 'n belangrike bron van inligting en ondersteuning wees en sal vennootskappe gesluit en verantwoordelikhede omskryf moet word. Groter inspraak blyk by beleidmaking nodig te wees.

Religie-onderwys kan nie (soos in die vorige bedeling met Bybelonderrig) elke opvoeder se verantwoordlikheid wees nie. Soos met elke ander vakgebied of leerarea, moet Religie-onderwysspesialiste opgelei word om die taak in skole te fasiliteer en koördineer. Religie-onderwys, as deel van die kurrikula vir aanvanklike onderwysersopleiding, behoort nie 'n verpligte vak vir alle onderwysstudente te wees nie, maar eerder 'n keusevak waarin, soos in die geval van *Religieuse Studies*, ten minste tot op tweedejaarsvlak gespesialiseer kan word. Sodoende sal die negatiewe gesindheidsprobleme wat opvoeders in die verlede met betrekking tot die verpligte aanbieding van Bybelonderrig ondervind het, ondervang kan word.

Daar bestaan 'n behoefte aan verdere navorsing rakende die houding en ingesteldheid van opvoeders jeens Religie-onderwys. Navorsing oor onderwys- en onderrigmetodes vir die fasilitering van multi-religieuse klasse, asook die rol wat die onderskeie religieuse denominasies in die fasilitering van Religie-onderwys in multireligieuse skole kan speel, is ook nodig.

Wanneer die nuwe Religie-onderwyskurrikulum vanaf 2006 implementeer word, sal alle aspekte van die proses gemonitor moet word ten einde knelpunte vroegtydig te identifiseer en te ondervang.

Bibliografie

- ADHERENTS.COM (http://www.adherents.com/Religions_By_Adherents.html#Classical) (Updated: 6 September 2002). Read: 13 September 2004.
- DEPARTMENT OF EDUCATION. 1997. *Curriculum 2005 Implementation OBE -4, Philosophy*. Pretoria: Government Printer.
- DEPARTMENT OF EDUCATION. 2002. *Revised National Curriculum Statement - Grades R-9 – Overview*. Pretoria: Government Printer.
- DEPARTMENT OF EDUCATION. 2003. *National Curriculum Statement Grades 10-12 – Overview*. Pretoria: Government Printer.
- DEPARTMENT OF EDUCATION. 1997. *Curriculum 2005 Implementation OBE -4, Philosophy*. Pretoria: Government Printer.
- ELEN J., LOUW F., ROSSEEL P., SCHIPPERS N., VAN WYK, A. & VAN WYK, C. 1999. Final Report: *Cross-curricular, problem based and learner centered education within*

- the framework of Curriculum 2005: development, implementation and evaluation of a programme for in-service training of South African teachers.* Leuven, Belgium: University of Leuven Publishers.
- GOVERNMENT GAZETTE No. 25459, 12 September 2003. National Policy on Religion and Education. Pretoria: Government Printer.
- NAICKER, S.M. 1999. *Curriculum 2005. A Space for All. An Introduction to Inclusive Education.* Cape Town: Renaissance.
- NELSON, L. 1999. *Kurrikulum 2005. Skoolvernuwing deur Kurrikulum 2005. 'n Praktiese gids vir opvoeders en ouers.* Kaapstad: Renaissance.
- NYIRONGO, L. 1997. *The gods of Africa or the God of the Bible? The snares of African traditional religion in Biblical perspective.* Potchefstroom: University of Potchefstroom.
- OLIVIER, C. 1998. *How to Educate and Train Outcomes Based.* Pretoria: Van Schaik Publishers.
- SPADY, W. & SCHLEBUSCH, A. 1999. *Curriculum 2005. A Guide for Parents.* Cape Town: Renaissance.
- VAN DER MERWE, F., LOUW, F., PALM-FORSTER, T., MBUNYUZA. M., BRAZELLE, R. & PAINE, D. 2002. *Outcomes-Based School Leadership and Management: An In-service Training Course for Principals in South Africa.* Bloemfontein: Tekskor.
- VAN DER WALT, B.J. 1997. *Man and God: The transforming power of Biblical religion* Potchefstroom: University of Potchefstroom.
- WILKINSON, D. 2001. *South Africa: Challenges and Change in Secondary Education.* 2001. ICP Conference Report.